

BE TİYAR VAHABZADE POÉZİYA MEKTEBİNİN TEŞEKKÜLÜ

Mail DEMİRLİ*
(Yayıma hazırlayan: Selçuk TÜRKYILMAZ)

Özet

Bahtiyar Vahabzade, çağdaş Azerbaycan şiirinin en önde gelen temsilcilerinden biridir. O Azerbayan edebiyatında estetik zevkin ve ideallerin oluşmasında, gelişmesinde de önemli rol oynamıştır.

Sanat hayatının ilk yıllarında Sovyet görüşüne özgü şiir konularına, sosyalist realizm prensiplerine yer verse de sanatkârlığının olgunluk dönemlerinde Bahtiyar Vahabzade'nin özellikle lirik bir şair olarak tanındığı, belirtilmiş, onun sanatkârlığının bütün dönemleri göz önünde bulundurularak vatansever ve istiklal âşığı bir şair olduğunu, şiirlerinden örnekler de verilerek açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: Bahtiyar Vahabzade, Azerbaycan edebiyatı, vatan ve millet sevgisi, milliyetçilik, Sovyet Azerbaycan edebiyatı.

Formation of Bakhtiyar Vahabzade's Literary Style

Abstract

Bahtiyar Vahabzade is one of the leading representatives of contemporary Azerbaijani poetry. He had many contributions in aesthetic pleasure and ideals in Azerbaijani literature. In the beginnings of his literary career, even he wrote about Soviet poetry, socialist principles in his poems, his lyrical style in poetry gain shape to his maturity period. In this article, all the periods of Vahabzade's literary style has been analyzed considering him as a patriotic poet.

Key words: Bahtiyar Vahabzade, Azerbaijan Literature, love of country and nation, patriotism, Soviet-Azerbaijan literature.

Ço şa eli [çok yönlü] yaratıcılığa malik olan, öz eserleri ile milli poéziyamızın büyük vezifelerini gerçekleştiren müasir Azerbaycan poéziyasının heğigeten ağır artillériyası [ağır topu] sayılan Be tiyar Vahabzade öz gelemini héç va t elinden yére goymamış ve yéne de büyük senet éhtirası ile yazıb yaratmağdadır. Müdrük [bilgece] heyat düşüncelerini, daşlardan süzülüb gelen dağ şelalesi kimi içindeki hissleri, duyguları setirlere çevirir [dönüştürüyor], söz, senet dünyasını yéni incilerle rövneğlendirir [parlatıyor].

Müasir Azerbaycan edebiyatının, bedii fikrinde [estetik düşüncesinde] yüksek yerlerden birini tutan B. Vahabzade éyni zamanda edebiyatın edebi-éstétik idéya görüşlerinin teşekkül tapmasında, bu edebiyatın nezeri derkinin [teorik olarak algılanmasının] bedii goyuluşunda [estetik sunumunda] ve ya ud bedii hellinde [estetik çözülümünde] de müstesna mövgélerden çı ış édir [söz söylüyor]. XX. esr Azerbaycan edebiyatında yüksek yaratıcılık fealiyyetile

*Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Nizami Edebiyat Enstitüsü Araştırmacısı, Bakü.

séçilen, hele orta mektebden, telebelik illerinden poéziyaya marağ gösteren, ellinci illerde öz “men”ini o ucu auditoriyasına tanıtdıran, poétik fealiyyetinin 65 ili erzinde [yılı içerisinde] algının güdretli bir istiğlal şairi, vetendaş şairi kimi ad gázanan B. Vahabzade bu gün de öz gelemi ile külüng çalır [kalemiyle en zor yolları açıyor].

Yaradıcılığının esas merhelelerinden biri olan sovét poéziyasının mövzu ve sosializm réalizmi prinsiplerine esaslanaraq [dayanarak] eserlerinde bu mühite yér vérsa de o sonraki illerde yazdığı şe’rlerle de bir lirik şair kimi héç zaman o ucuların diğğetinden kenarda gálmamışdır. Mehz [sırf] buna göre de şairin poéziya yaradıcılığı her zaman “men”i özüne celb étmişdir. Men “Şairin edebi görüşleri”, “Dünyanın Be tiyarı” adlı yazdığı monoğrafiyalarda sırf şairin poéziya yaradıcılığını derinden araşdırıb, müveffegiyyetli tehliller vérmışem. “Şairin edebi görüşleri”, “Dünyanın Be tiyarı” monoğrafiyalarının üstün üsusiyyetlerinden biri de odur ki, B. Vahabzade poéziyasının bütün merheleleri: sovét dövrü, XX. esrin sonu ve XXI. esrin evveleri diğğetle nezerden kéçirilir ve tehlil olunur. Bélelikle, B. Vahabzade yaradıcılığının esas cehetlerinden sayılan istiğlal poéziyasına (“Ana Dili”, “Gülüstan”, “Yollar, Oğullar” vs.) eserlerinde geniş yér vérdiyi meğamlar öneme getirilir [öne çıkartılıyor], mütefekkir şair kimi canlandırılır, lirik gèhremen problémi meselesine geniş yér vérilir.

Zemanemizin böyük senetkarı, alg şairi, görkemli ictimai adim [sosyal alanda hizmetleri olan] B. Vahabzade bu gün de hağlı olaraq müasir Azərbaycan poéziyasının bütün alg terefinden, o cümleden türk dünyası terefinden étiraf olunan [kabul edilen] yaradıcılığı hem tanınır, hem de ço sévilir.

Onun poéziyası, bütün bedii yaradıcılığı dövrümüzün, gerçekliyimizin, XX. ve XXI. esrin heyecan ve sarsıntıları ile, mübarize [mücadele] ve ziddiyyetleri ile, esrin sonlarındaki beşeri problémleri ve a tarışları ile [arayışlarıyla], böyük ümid ve eyalları ile aşılarmışdır. Müharibeler ve çekişmelerle dolu olan neheng keşfler [çok büyük keşifler] esrinin, dramatizmi, felsefesi ve menevi deyerleri ile möhkem yüklüdür ve bu şairin yaratdığı poéziyanın üstünlüyü, insani necibliyidir [soyluluğudur] ki, esrin mehrumiyyetlerine, ineşeggetlerine, iztirablarına ba mayaraq insan, beşeriyyet poéziyada öz menevi, tari i deyerlerini, leyağetini itirmemiş [kaybetmemiş] ve geleceye olan inamını [inancını] goruyub sa laya bilmişdir.

Éramızdan evvel [milattan önce] yaşamış Çin filosofu Konfutsiden soruşurlar ki, ölkeni idare étmek üçün ne lazımdır? Filosof cavab vérir: çörek [ekmek, yemek], ordu ve inam. Yéne soruşurlar - bunlardan hansı [hangi] biri olmasa ötüşmek [idare etmek] mümkündür? Cavab vérir: Ordu. Tekrar soruşurlar gálan iki şertden daha hansı biri olmasa ölkeni idare étmek olar? Filosof déyir: - Çörek de olmasa işleri yola vérmek olar [iş yapmak olur], amma inam mütleğ [inanç mutlaka] lazımdır. Belí [evet], B. Vahabzade öz poéziyası ile algın inamını gázana bilmişdir. Şübhesiz ki, eğidesi, amalí [akidesi, ülküleri], gáyesi olmayan, inamsız [inançsız] adamlar héç bir vechle, héç bir problém meseleni hell éde bilmez.

Nizami, Füzuli, Nesimi, Sabir, Semed Vurğun yaradıcılığından gidalanan,

bu büyük senetkarların poéziya mektebinin yétirmesi [yetiştirmesi] olan B. Vahabzade onların yaratıcılığını yüksek giymetlendirerek yazır:

“Füzuli hağında ço yazmışam. Amma yazdığca doymuram. Va taşırı [arada bir] Füzuli’ye ğayıdır [geri dönüyor], éle bil [sanki] baba ocağının esrler boyu yanan odundan teze bir istilik [sıcaklık] almağ, ona teze gözle ba mađ, onu yéniden derk étmek isteyirem”¹

şairin bu étirafı yalnız dahi şair ğarşısında éhtiram duygusu [saygı duyma] déyildir, hem de onun yarattığı poéziya mektebi ğarşısında büyük bir senet, bir yaratıcılık duygusunun ifadesidir. Füzuli lirika bulağından [pınarından] su içen B. Vahabzade zaman-zaman öz poéziya mektebini yaratmağa nail olmuşdur. Nizami, Nesimi, Sabir, S. Vurđun kimi söz serrafları hağında da B. Vahabzade deyerli fikirler söylemişdir. O, Semed Vurđun poéziyasının vurđunu olduğunu ve bu neheng [çok büyük] şairin épik-lirik poéziyasından ğidalandığını ve S.Vurđun poéziya mektebinin yétirmesi kimi [öğrencisi olarak] şerefli bir étirafı da öneme getirmek [öne çıkarmak] pis [kötü] olmazdı. O özü de bu barede danışarken [bu konuda söz ederken] étiraf édeređ démişdir: “Men hele mektebli iken S. Vurđun řé’ri ile böyümüş, bu řé’rlerden ğidalanmışam”.²

B. Vahabzade her defe Semed Vurđun poéziyasından söz açarken her şeyden evvel edebiyatın öteri [geçici] bir hadisesinden yo [değil], geleceye ünvanlanmış [yönelmiş] bir hadisesinden söz açır. Semed Vurđunun ilk tedđiđatçısı kimi, onun yaratıcılığını tedđiđ étmek böyük poéziya mektebini, böyük senet mektebini tedđiđ étmek demekdir.

Söhbetlerimizin birinde Akadémi [akademi üyesi] Kamal Talıbzade, Be tiyar Vahabzade ile bağlı kimseye melum olmayan bir hadiseni béle neđl étdi: 1944-1945-ci illerde biz, B. Vahabzade ile birlikde Bakı Dövlet univérsitétinin filologiya fakültesinin son kurslarında o uyurduğ [sınıflarında okuyorduk]. Men fakültenin “Filolog” divar ğezétinin rédaktoru idim. Arabir [bazen] divar ğezétinde Be tiyar’ın řé’rlerini de bura ırdım [yayımlıyordum]. Nömrelerden birinde onun řé’rleri hağında bir meğale de vérmişdim. Hemin nömre [bu numara] ço larının oşuna gelmişdi [hoşuna gitmişti]. Divardan asılmış ğezétin önünde yığışan [toplanan], topa-topa o ucular [grup grup] (telebeler, müellimler - M. D.) hamının diđđetini celb édirdi. Bu, o günler idi ki, Réspublika Tehlükesizlik Komitesinde [Devlet İstihbarat Teşkilatında] filologiya fakültesinin teleblerinin “eks inđilabi emelleri”ne göre [devrim karşıtı düşünceleri için] mehkemesi gédirdi [mahkeme çalışmasını sürdürüyordu]. Ğezét çı an [gazetenin çıktığı] günün seheri fakülteye gelende ğezéti divarda görmedik. Ğezét Univérsitétin “tehlükesizlik” organlarının ğezebine gelmişdi. Be tiyar’ın řé’rleri ise ana, veten meseleleri ile bağlı idi. O, hele lap [tâ] telebelik illerinden çekinmeden öz řé’lerinde milli meseleye to unur, ana, veten, dil meselesini ortaya ğoyurdu. Yéri gelmişken onu da atırlatmağı lazım bilirem ki, hemin illerde şairin ilk kitablarından olan “Bahar” hağında ayrıca meğale de çap

¹B. Vahabzade. Senetkar ve Zaman. Bakı, Genclik, 1976, seh. 9 (seh. 299).

²B. Vahabzade. Sadelikde böyüklük. Bakı, Yazıcı, 1978, seh. 2 (seh. 64).

étdirmişdim. Be tiyar hele lap ilk yaradıcılığ illerinden poétik düşünceleri, étirazları, tengidleri ile o ucuların diğgetini celb étmişdi. Bu gün bu poéziya zamanın poéziyasına gətılmış, böyük-böyük kitabların tehlil ve tedğig hedefine çévrilmişdr.

B. Vahabzadenin ilk şé'ri 1943-cü ilde "Ana ve Şekil" adı altında derc olunmuşdu. Lakin bu o démek déyildir ki, B. Vahabzade o zamana geder şé'r yazmamış, edebiyata, poéziyaya marağ [ilgi] göstermemişdir. İlk şé'rlerinde o öz teessüratlarını [intibalarını, duygularını], lirik hisslerini da ili heyecanlarını, heyat hadisesine ba ırlarını obrazlı şekilde [bir tipe bağılı olarak] şerh étmeye cehd gösterirdi. Buna misal olaraq "Ay Falı", "İkinci Yara" (1943) şé'rleri şairin özünü ifade méyllerini özünde eks étdirirdi. B. Vahabzade yaradıcılığının ictimai ve bedii ehemiyeti ondadır ki, bu böyük edebi dövrün bütün esas üsusiyyetleri, yaradıcılığ a tarışları [arayışları] ve méylleri, menevi deyerler onun poéziya sebetinde tedricen özüne me sus şekilde bedii eksini tapırdı.

Onun nüharibe dövrü yazdığı şé'rlerden biri de "Yaşıl çemen, ağac altı, bir de ki, tünd [koyu, demli] çay" eseri idi. Bu şé'r bir ço larının oşuna gelse de tengiddenden de kenarda galmamışdır. Marağlıdır ki, B. Vahabzade'nin yaradıcılığ hağğında, onun şé'rlerinin üsusiyyetleri barede [hakkında] de teğdir édiciliklere, şairin poéziyada hele ilk addımlar atdığı dövrlerde de rast gelirlik. Müharibeden sonrakı dövrlerde ise biz onu artığ istédadlı bir şair kimi görürük. O illerde Azərbaycan şé'rine Adil Babayév, İslam Seferli, Ğabil, Novruz Genceli, Nebi ezri, Eliğa Kürçaylı, Hüséyn Arif, Ğasım Ğasımzade vs. kimi gelmiş genc şairlerle yanaşı [birlikte] Be tiyar Vahabzade de var idi.

Azərbaycan edebiyatının görkemli şe siyyetlerinden olan yazıçı ve tengidçi Méhdi Hüséyn şairin kitabına yazdığı ön sözde yazır [böyle yazıyordu]:

"Be tiyar Vahabzade özünün fitri istédadı sayesinde hele genc yaşlarından o ucuların sévmeye başladığı, hemişe [her zaman] diğgetle izlediği ve böyük ümid beslediği senetkarlardandır."³

1947-ci ilde genc yazıçıların eserlerinden ibaret "Gencliyin sesi" kitabı çı mışdır. Hemin kitaba B. Vahabzade'nin "Yaşıl çemen, ağac altı, bir de ki, tünd çay" adlı şé'ri da il idi, Ümumiyyetle, genc yazıçıların eserlerinden ibaret olan bu kitab edebiyata yéni güvvelerin geldiğinden eber véirdi. Buna göre de, M. Hüséyn kimi telebkar [ciddi] bir tengidçinin diğgetini celb étmeye bilmezdi. M. Hüséyn "Yéni güvveler" meğalesini de bu kitaba hesr étmişdi. O, bu meğalede edebiyata yéni güvvelerin geldiğini göstererek, géyd édirdi ki, bu güvvelerin edebiyata gelişi sévindirici haldır, yaradıcılığ istédadına malik olan ve ciddi yolla inkişaf étmek isteyen genclik, edebi herekatımızın yükselişine şübhesiz olduğca müsbet tesir gösterecekdir. Diger genc şairlerin şé'rleri kimi, B. Vahabzade'nin de adı çekilen şé'ri bu ba imdan tengidçi üçün diğgetelayığ idi. Lakin "Yaşıl çemen, agac atı, bir de ki tünd çay" şé'ri tengidçi üçün yalnız istédadla yazılmış poétik nümune kimi yo [örnek olarak değıl], her şeyden evvel, müeyyen lövhe [belirli bir tablo], heyat hadisesi vasitesi ile, lirik bir mezmun,

³Méhdi Müséyn. Narahat şair; B. Vahabzade. "İnsan ve zaman". Bakı, Azernesr, 1964, s. 5-6.

lirik bir ehval-ruhiyye ifade éde bilmek cehetden marağlı [bakımından ilginç] şe'r idi.

M. Hüséyn bunları nezere alarağ yazır: “Bezileri éle güman édir [sanıyorlar] ki, lirik şe'ri bedii lövhe vérmek mümkün déyildir, Elbette, bu fikir yanlıştır. Lérmontovun “Yélken” şe'ri atırlasağ, küçük bir parçada ne geder büyük bir lövhenin tesvir édildiğini, ne geder derin bir fikrin ifade olunduğunu aydın göre bilerik. Esl mesele, bedii fikirde ve menadadır”. Bu fikri tesdiğ için de tenđidçi genc şairin şe'ri nümune gösterirdi. Bunun özü ço marağlı bir cehet idi. Tenđidçi öz lirik poéziya anlayışını ve konsépsiyasını genc şairin şe'ri ile esaslandırır ve aydınlağtırırdı. Géyd étmek lazımdır ki, bunun özü hemin şe'rin ço mühüm bir bedii üslubun üstünlüyünden eber véirdi. M. Hüséyn müeyyen [belirli] heyat hadisesini, lövhesini tesvir étmek yolu ile lirik şe'r yaratmağ barede fikrini genc şairin şe'ri ile esaslandırıp yazır: “B. Vahabzadenin “Yaşıl çemen, ağac altı, bir de ki, tünd çay” şe'ri hemin dédiyimiz tarzde (lövhe [tablo], tesvir yolu ile lirik ehval-ruhiyye eks étdirmek terzi - M. D.) geleme alınmış eserdir. Müellif küçük lövhede derin mena ifade étmek istemiştir. Genc şair müharibe cebhesinde veten için helak olan [ölen] ğehremandan danışır [söz ediyor]. Eserde hezin bir lirizm vardır”. Lakin şe'erde şairin lirik üslubunu teğdir éden tenđidçi éyni zamanda şe'rin sonunda döyüşçü obrazının [savaşçı tipinin] bir geder séntiméntal [biraz duygusal] tesir bağışlamasını da müellife irad tutur [şairin kusuru olarak kabul ediyor].

O, bu cehetden genc müellife, şair E. Cemil'in meşhur “Be tiyar” şe'ri nümune gösterirdi. Hemin şe'erdeki bir misranı – “Könlüm şe'r isteyir... Al bir tütün bük” misrasını atırlayıp déyirdi ki, bu sözlerin ar asında büyük ğelbli, ğehreman bir şe siyyet durmuşdur [vardır]. B. Vahabzade ise şe'rinde döyüşçünün “tünd çay” hesretini “bir geder küçük arzu” kimi seciyyelendirir. “Séntiméntal ehval-ruhiyye evezine [yerine] sert bir keder, göz yaşı evezine sarsılan bir ğelb görünsedydi, elbette, daha güzel olardı”. Tenđidçinin bu iradına [eleştirisine] hađđ ğazandıрмаđla démeliyik ki, bu, eslinde M. Hüséynin tenđidi araktériden ireli gelen bir üsusiyyetdir. M. Hüséyn genc şairin istédadını, senetkarlığ meharetiğini görüb ğiymetlendirmekle yanaşı éyni zamanda şe'rlerinde müşahide étdiyi ğüsuru da géyd édirirdi. Bununla béle, M. Hüséyn kimi telebkar, ciddi bir tenđidçinin reğbetini ğazanmağ genc şairin istédadlı olmasını, poéziyaya ğatılacağ olan bir şairin ğelişinden eber véirdi.

B. Vahabzade bu şe'erde insanların müharibe dövründe çekdikleri ezab-eziyyetlerden yaranan hiss ve heyecanlarını nezme çekirdi. O, süjéti, lirik bir janr yaratmağ için yéni-yéni yollar a tarır [arıyor], bağladığı mövzunun obrazlı helli için yéni vasiteler yaratmağa cehd gösterirdi. Müharibeden sonra vetene ğayıdan bir esger öz döyüşçü dostunu atırlayarağ onun döyüşğabağı [savaş öncesinde] vetene ğayıda bileceyi, ağac altında oturub vetenin tünd çayından içeceyi bir anın ona ğismet olub-olmayacağını eyalından kéçirir ve bir anlığa onun yo luğunu düşünür. O, artığ, ya ın dostu ile müharibeden ğayıdıb ğardaşı ile ağac altında oturub vetenin tünd çayından içerek cebhe dostu ile söhbetlerini yada salır.

Bunu dédi, bir az kéçdi...

*Gurladı [gürledi] toplar...
Biz hamımız [hepimiz] téz sarıldığ silaha.
Döyüş gızdı [savaş kızıştı]... göpdu bu dem bir deli rüzgar,
Ondan sonra men dostumu görmedim daha.
Cebhede bir éllimizden [hemşehrimiz] dostum var idi,
Menim üçün dar günümde gemküsar [dert ortağı] idi.
Herden [arada bir] söhbet éleyerdik döyüş yatanda [çarpışma
sakinleştiginde],
Gelecekle yaşayardığ hemin bu anda...
Bir gün dostum dédi: “bir de bağçamızda men
Çiçeklerin arasından kéceceyemmi?
Kölgelikde otlar üste oturub hemen,
Vetenimin tünd çayından içeceyemmi?”⁴ [içecek miyim?]*

B. Vahabzadenini süjéti şé’rlerinde yalnız baş véren hadiselerin öz eksini tapması [yansıması, kendi ifadesini bulması] déyil, şairin “Men”inde burada özüne yér tapması ve bu hadiseni danışanın [konuşanın] hiss ve heyecanlarının da eks étdirilmesi müsbet üsüsiyyetlerdendir. Esger müharibede döyüşgabağı atirelerini danışıb gurtardıgdan [bitirdikten] sonra bu meğamda mehz [sırf] hadisenin özünü déyil, hadiseden doğan hiss ve heyecanın özünü vérmekle şé’rin lirik başlanğıcı daha da güvvetlenmiş olur [oluyor]. Bélelikle [böylece] şair lirikanın da ili enginliklerine baş vurmağla yéni-yéni formalar a tarişına başlayır. H. Méhdi yazır: “O (B. Vahabzade - M. D.), bizim şé’rimizde artıg görkemli yér tutmuş istédadlı bir senetkar kimi tanınmağda ve sévilmekdedir.”⁵

“Mirvari” şé’rinde ise evvelkilerden ferğli olarağ müharibe zamanı baş véren hadiseni birinci şe s özü danışır...

50-ci illerde B. Vahabzadenin poéziyasına tengidin marağı [ilgisi] daha da güclenir. Şairin çapdan çı mış [basılmış] şé’r kitabları, ayrı-ayrı poémaları hağğında résenzıya [eleştiri yazısı] ve meğaleler yazılır ve derc olunurdu. Şairin “Aylı géceler”, “To ucu [dokuyucu] gız”, “Edebi héykel”, “Sade adamlar”, “İztirabın sonu” vs. poémalarına [manzum hikâyelerine] hesr olunmuş meğaleleri géyd étmek yérine düşerdi [yerinde olurdu]. Şair hağğında çı an tengidi meğalelerin bir gismi ise onun bu illerde neşr olunan şé’r kitabları hağğında yazılmış tengidi meğalelerden ibaret olmuşdur. Béle meğaleler sırasında “Menim dostlarım” (1949), “Bahar” (1950), “Dostluğ neğmesi” (1953), “Çinar” (1956) poétik topluları hağğında reyleri géyd éde bilerik. Lakin en esas cehet o idi ki, bu illerde tengid B. Vahabzade’den artıg yaradıcılığ siması ve üslubu formalaşmış bir şair kimi söz açırđı [söz ediyordu]. Béle ki [nitekim], başgalarının meğalelerinde B. Vahabzade’nin poéziyası, ayrı-ayrı poémaları müasir şé’r prosésinin kontéktinde tehliil olunur ve deyerlendirilirdi. Şübhesiz ki, bu halda şairin ferdi yaradıcılığ yolu ve araktéri tengidi daha ço marağlandırırđı; bu ise héç de esassız [bu da boşuna, sebepsiz] déyildi. Artıg 50-ci illerde B. Vahabzade

⁴Be tiyar Vahabzade. Séçilmiş eserleri. 6 cildde. I c.. Bakı. Azərbaycan neşriyyatı. 2001, seh.11-12.

⁵Méhdi Hüseyin. “Edebiyyat ve heyat”. Yazıçı, 1989. sah. 292. (512 s.).

yaradıcılığı öz ferdi üsusiyyetleri ile seçilen orijinal bir şair kimi tengidin marağına sebep olmuşdu. Biz bu cehetden şair M. Rehim'in meğalesine diğgeti celb éde bilerik. Hemin meğale 1952-çi ilde “İngilab ve medeniyyet” jurnalında derc édilen “B. Vahabzade'nin şe'rleri” meğalesi idi. “Menim fikrimce” kitabına M. Rahim bu meğaleni “Şairin dostları” adı ile da il étmışdir. Hemin meğale yazıldığı ve derc olunduğı va t B. Vahabzade “Menim dostlarım”, “Bahar” şe'r kitablarının müellifi idi. Bu kitabların ise tengid ve edebi ictimaiyyet terefinden reğbetle ğarşılandığı o uculara melumdur.

B. Vahabzade'nin “Mekteb şe'rleri” (1946-1949) edebi tengid terefinden beyenilir ve müveffegiyyetli şe'rlerden hésab olunurdu. Müellif sonraki illerde de bu mövzuya tekrar ğayıtmış, silsile “Mekteb şe'rleri”ni yazmışdır. On yéddi şe'rdən ibaret olan bu eserlerde müellif hağğında düşünceler her bir şagird [öğrenci] üçün doğma olan mektebin terennüm édilmesi öz eksini tapmışdır [kendi ifadesini bulmuştur]. “Ağ saçlar” şe'rinde lirik-psi oloji [psikolojik] bir motiv müellifin düşüncelerinde özüne yer tapır, bedii tesir vasitesile ağsaçlı müellimenin obrazını yaradır [tipini yaratıyor], müellimenin ağ saçlarının ağarması ştri lerini [çizgilerini] vérmekle béle bir vizual görüntünün şerhini vérir.

*O, ağarmış saçlardaki güdsiyyetin me'nası var,
O yazdığca elindeki tebaşirden ğopan tozlar
Ağartmışdır saçlarını... sanki onlar ğarlı ğışdır,
éyir, benim ağ günümçün onun saçı ağarmışdır.⁶*

Müellimenin çekdiyi ağır zehmeti şair her bir şagirdin geleceyi namine çekilen zehmet kimi ğeleme almır, ümumileşdirmeler apararağ [genelleştirmeler yaparak] ağ saçların tesvirinde müellimenin emeyinin heder gétmemesini öneme getirir [emeğinin boşa gitmediğini göz önüne seriyor].

M. Rehim şaire hesr étdiyi meğalelerin birinde “İlk cığır” [patika] ve “Ġızıl médal” şe'rlerini B. Vahabzade'nin müveffegiyyetli şe'rlerinden hésab édir. “İlk cığır”da şair a şamdan yağın ğar üstünde insanların seher tézden işe gétmeleri, cığır açmaları [yol açmaları], sonra ise mekteblilerin onlar üçün açılmış cığırlarla mektebe gétmeleri yığcam [kısa ve etkili] bir şekilde, tesvir olunur.

*Gét, ay ğuzum, ğelbini oş zehmete bağla sen,
Uşāğlıĝ ömrümüzün en sévimli çağıdır.
Açılmış cığırlarla bu gün derse gédirsen,
Sabah [yarın] sen açacağsan bu yollarda ilk cığırı.⁷*

Şair her bir şagirdde zehmete ğatlaşmağı [zahmete katlanmayı] tövsiye édir ve “sen de bir gün seher tézden bu cığırları açacağsan” - déye yığcam süjét yaradır, mektebli dostlarına müraciet édere bir gün bar [meyve] vére bilecek zéhni emeyin poéziyasını hiss étdirmeye, aşılamağa çalışır.

Şairin “Elifba kitabı” (1956), “Babamın adı” (1959), “Sesler” (1959), “Mekteb yolu” (1959), “Senin ilk müellimin” (1959) ve s. şe'rlerinde vetendaşlıĝ motifleri öz eksini tapır. Lakin mekteb şe'rleri ya şı cehetleri ile beraber, bezi

⁶B. Vahabzade. “Menim dostlarım”. Bakı, Azernesr, 1949, s.17.

⁷B. Vahabzade. “Menim dostlarım”. Bakı, Azernesr, 1949, s. 21

güsurlardan ilas ola bilmir [kurtulamıyor]. Akademik Kamal Talıbzade “Bahar” kitabı ile bağlı yazır: “Şair keçmiş günlere o geder alude olur ki, hetta onu atırlayarken ayrılığ meğamında inlemeye (“Ağ saçlar” şé’rine işaredir -M. D.) başlayır. Bu ise sağlam ve nikbin bir ruhda yazılmış şé’rlere bedbinlik aşılabilir, onun idéya tesirini zeifledir.”⁸

Mektebe hesr olunmuş şé’rlerle bağlı proféssor E. Mirehmedov yazır: “Ancağ her halda genc şairin birbirine ya ın olan bu meselelere heddinden artığ müraciet étmesi ve düşüncelerini, hissini yéni tesvir vasiteleri ile ifade étmek için az çalışması onun şé’lerinde bir mövzu mehdudluğu, yékneseklik emele getirir. Onu da déyek ki, Be tiyarın şé’lerinde zamanemizin coşğun ruhu ço zeifdir”.⁹

1945-1960-cı illerde “To ucu gız” (1951), “Sade adamlar” (1952-55), “İztirabın sonu” (1956), “Şebi-hicran” (1958), “Gülüstan” (1958) vs. poémaları ile yanaşı, zeif ruhlu, dövrün, zamanın teleblerine cavab vérmeyen poémalar da yazılır ki, bu da hağlı olaraq tenğid hedefine çevrilir [eleştirilerin hedefi oluyor]. Şairin özü de bunu étiraf éderek yazır: “Yu arıda adlarını çekdiyim, kitablarımdan çı ardığım (“Dostluğ”, “Aylı gelecek”, “İfti ar”, “To ucu gız” nezerde tutulur - M. D.) şé’r ve poémalarımdan müellif olaraq men imtina étdiyim kimi, onlar da imtina étsin ve onları tedğigatlarına celb étmesinler. Eks teğdirde onlar benim ruhumu incitmiş olarlar. Çünkü vesiyet herkes için müğeddes olmalıdır.”¹⁰

M. Rahim de şairin mü telif şé’rleri arasında “Yaşıl çemen, ağac altı, bir de ki, tünd çay” séirini onun daha ço müvefféğiyetli şé’lerinden sayır, öz müellifini istédadlı bir şair kimi teğdim étdiyini yazırdı. Ancağ o da M. Hüséyn’le hemrey [fikir birliğı içinde] olaraq şé’rde döyüşçü obrazının [savaşçı tipinin] müeyyen menada birterefli [tek taraflı] gösterildiğini düşünürdü. M. Rahim şairin “Mirvari” şé’rini ise tamamiye müvefféğiyetsiz sayırdı. O, şé’rin süjétini nağıl éderek [sujesini anlatarak] béle hésab édirdi ki, buradaki döyüşçüde [savaşçıda, askerde] “sovét adamına as olan hisslerden daha ço köhne duygular vardır”. M. Rahim meğalesini béle başlayırdı. “B. Vahabzade’nin şé’lerinde nezer yétirmeli [dikkat edilmesi gereken], inkişaf étdirmeli [geliştirilmesi gereken] bir sıra ya şı üsusiyetler olduğı kimi, onun yükselişine ciddi mané olan cehtler de vardır”. Meğale boyunca da müellif genc şairin şé’rlerini bu ba ımdan tehliil édirdi.

O illerin tenğidinde de olduğı kimi M. Rahim B. Vahabzade’nin mekteb şé’rlerini daha müvefféğiyetli şé’rler sayırdı. Lakin béle fikirleşirdi ki, mekteb şé’lerinde şair ne ise teze bir hiss, fikir ifade éde bilir. M. Rahim bunun sebebini şairin mekteb hayatını ya şı bilmesi ile izah édirdi. Lakin M. Rahim şairin diger mövzularda yazdığı şé’rlerini de diğğetden kenarda goymurdu [gözden kaçırmıyordu]. Ümumiyyetle, onu “bedii senet nümuneleri yaradan şair” adlandırırđı. Béle şé’rlerden sonra ise géyd édirdi ki, şair “mövzuya mesuliyetsiz

⁸K. Talıbzade. “Bahar”, Edebiyyal gézeti. 8 séntyabr, 1950-ci İl.

⁹E. Mirehmedov. “Yükseliş yollannda”. Edebiyyat gézeti, 1 yanvar, 1951-ci il.

¹⁰B. Vahabzade. Eserleri. 4 cildde, I c., Bakı: “Azerbaycan” neşriyyatı, 2001, seh. 6 (544 seh.)

yanaşanda [yaklaştığında] nöğsanlara yér vérir”. Hansı [neler] idi bu nöğsanlar?

Müellif bununla elağedar yazırdı: “Bezen o, heyatımızı, algımızın menevi güdretini abstraktlaşdırır [soyutlaştırıyor], onu zamansız, mekansız ifade édir. Heyatın menasını durnalarda, turaclarda ve başsız esen küleklerde, ııldayan kollarda [çalılarda], güllerde, heyatı ise boş-boşuna a an séllelerde görür”.

Lakin şair inkişaf étdikce, şé’rlerinin mövzusu ve fikir miğyası genişlendikce onun hağğında tengid de deyişir, daha ciddi derin bir mezmun menimseyirdi. üsusile şairin poéziyasına yeni bir münasibeti 60-70-ci illerin tengidinde, meselen, M. Arif, M. Cefer, K. Talıbzade, B. Nebiyév ve başgalarının meğalelerinde göre bilirik. Meselen, M. Arif “Azerbaycan sovét şé’ri” meğalesinde (1959) B. Vahabzadenin “Ana dili”, “Eller” şé’rini müasir lirikanın en ya şı nümuneleri sırasına da il édir. Füzuliye hesr édilən (Şebi-hicran) poémanın ise öz semimiliyi ile o ucuya ya şı tesir bağışladığını [okuyucu üzerinde iyi intiba baraktığını] yazırdı. B. Vahabzade lirikasının müasirlik kéyfiyyetleri üsusile şairin “İnsan ve zaman” kitabına M. Hüséyn’in yazdığı “Narahat [sorumluluk sahibi, huzursuz] şair” adlı ön sözünde daha esaslı ve konkrét gösterilirdi. Bu meğalede en yeni ve mühüm cehet - M. Hüséyn’in şairi a tarışlar yolu ile géden bir senetkar seviyyesinde tegdim étməsi idi. M. Hüséyn yazırdı ki, B. Vahabzade “Hemişe gızgın a tarışlarla meşğuldur; öz şé’rlerini yeni-yeni üslub üsusiyetleri ile zenginleşdirir, her eserinde ezemi derecede müasir ve dolğun fikir ifade étmeye méyl gösterir. En ço da müasir heyatımızdan doğan vacib [çok gerekli] ve çetin sullara cavab vérmeye çalışır. B. Vahabzade sözün en geniş menasında narahat [sorumluluk sahibi] bir şairdir”.¹¹

Étiraf éde bilerik ki, bu sözlerle tengidçi B. Vahabzade poéziyasının tekce mezmununu yo [sadece mazmununu değil], hem de ehemiyetli derecede şairin üslubunu teyin étmeye nail olmuştur. 60-cı illerin poéziyasında fikri başlanğıcın güclenmesi tengidimizde en esas méyllerden biri kimi başa düşülürdü [biri olarak anlaşılıyordu]. Hetta, bu illerin poéziyası anlayışı méydana çı mışdı. M. Hüséyn öz meğalesinde bu meseleye to unurdu [temas ediyordu]. O, hetta poéziyada müeyyen bir fikir ifade étmeyi poéziyaya yad bir kéyfiyyet hésab édenlerle mübahiseye girirdi [tartışıyor]. M. Hüséyn yazırdı: “Bizde ço va t hissi şé’rlere üstlülük véirler ve béle déyirler ki, güya ço lu [yoğun] fikir şé’re pis menada [kötü anlamda] rasonalizm getirir. Men bu iddianın tamam eléyhineyem. Şairin da ili inamla söylediyi deyerli fikirden ve ya hikmetli sözden esere héç va t ziyan gelmez ve ümumiyyetle tutarlı déyilen her sözü ve ya her aforizmi o değıge [hemen] rasonalizm adlandırmağ ve poéziyadan kenara atmağ bedii edebiyatdan teleb olunan rengarengliye zidd gétmek demekdir”.

Démeliyik ki, konkrét olaraq B. Vahabzade şé’rlerine, poéziyasına aid étdiyi bu üsusiyeti müdafie étmekle tengidçi eslinde yalnız B. Vahabzade’nin poéziyasını yo [değil], müasir poéziyanın ço mühüm bir inkişaf méylini müdafie étmış olurdu [oluyordu]. Bu da B. Vahabzade poéziyasının müsbet bir

¹¹M. Hüséyn. Narahat şair. B. Vahabzade “İnsan ve zaman”. Bakı, Azernesr, 1964, seh. 6

vehdeti idi ki, onun poéziyası bu işde tenğidçiye ya indan kömek [yardım] édiridi.

M. Hüséyn hemin [o] meğalesinde şairin şérlerine as olan bir meziyyete de to unurdu [değiniyordu], daha doğrusu Vahabzade lirikasının mahiyyetli bir üsusiyyetini değig müşahide ve teyin édiridi. Proféssor Celal Abdullayév “Müasir Azərbaycan edebiyatı” kitabında yazır: “Bir şair kimi Be tiyar’ın orijinallığı onun istediyyinden yo [değil], heyat hadiselerine poétik münasibetinden doğan tebi bir kéyfiyyetdir. Enenevi mövzuları geleme alanda onun öz sesi, öz nefesi, öz münasibeti derhal göze çarpır. O, melum hadiseleri şér diline çevirirken başgalarının işletdiyi na ırları tekrar étmir... Ümumiyyetle, B. Vahabzadenin yaradıcılığında lirik, épik ve dramatik eserlerin hamısı [hepsi] üçün bir léytmotiv araktérikdir: mümkün geder insanın iç dünyasına, da ili-menevi alemine baş vurmağ, onun görünmeyen, gapalı aysbérge benzeyen tereflerini keşf étmek”.¹²

O da tenğidçinin B. Vahabzade lirikasının gèhremenını her şeyden evvel müasir insanın obrazı kimi seciyyelendiridi. Şairin lirik gèhremenını araktérize éderék M. Hüséyn doğru yazırdı ki, bu gèhremen “hem sade, hem de büyük müasirimizdir”. B. Vahabzade lirik gèhremenının béle miğyasda teyini M. Hüséynin şair hağğında düşüncelerinde en mühüm bir ünsürü teşkil édiridi. O, bir tenğidçi kimi ço gözél başa düşürdü ki, heğigi, lirik poéziyanın mahiyyetli üsusiyyetlerinden biri, onun müasir insanın obrazını [tipini] özünde temsil éden lirik gèhremana malik olmasındır. Béle gèhremansız ümumiyyetle müasir lirikanı tesevvür étmek geyri-mümkündür. M. Hüséyn de B. Vahabzade’nin poéziyasında béle bir gèhremenı görür ve bunu onun poéziyasının en esas üsusiyyeti sayırdı. M. Hüséyn hemçinin bu gèhremenın canlı, réal bir insan olduğunu, heyatı duyan ve séven bir şe siyyet kimi yétişdiyini söyleyirdi. O yazırdı ki, B. Vahabzade’nin gèhremenı “bezen son derece adi [basit, sıradan] heyat meseleleri ile meşğul olur, tebietin séyrinden zövg alır, sévir, heyecan kéçirir, iztirab çekir, meyus olur [üzülüyor]. Heyatda müveffeğiyet gazananda ise sévinmeyi ve gürur hissi duymağı bacarır”. Şairin lirik gèhremenına vérdiyi bu araktéristikani tenğidçi daha bir cizgi ile tamamlayırdı. O, gèhremenla şairin şe siyyeti arasında ya ınlığı béle vurğulayır: “B.Vahabzadenin gèhremenı ile özü arasında ziddiyyet yo dur. O, hemin gèhremenı mehebbetle terennüm éleyir”.

Bununla béle [birlikte], tenğidçi B. Vahabzade lirik gèhremenının bütövlüyünü - şairin “men”i ile onun obrazına müraciet étdiyi müasiri arasındaki ümumilliyi, vehdeti göstermiş olurdu.

Bélelikle, M. Hüséyn’in tenğidi düşüncelerinde B. Vahabzade poéziyasının bir sıra mahiyyetli üsusiyyetleri öz eksini tapdığını étiraf éde bilerik. Bu üsusiyyetler sırasında ise ilk növbede B. Vahabzade poéziyasının her şeyden evvel fikir, egide poéziyası kimi izah olunması diğgetelayığdır. Burada üsusi geyd étmeyi lazım bilirik ki, M. Hüséyn’in tenğidi tefsirinde fikir

¹²Müasir Azərbaycan Edebiyatı. 2 cildde, II c., C.Abdullayév. “B. Vahabzade”. BDU, 2007, seh. 164-169.

poéziyası alis rasonallıg démek déyildir, burada fikir şairin bütün hisslerinden, mehebbet ve gezebinden, sévgi ve héyretinden kéçib şair éhtirası ile isinmiş [ısınmış] bir kéyfiyyet kimi başa düşülür [olarak anlaşılıyor].

Elbette, fikir poéziyası probléminin müasir poéziyanın tengidın garşısına göyduğu mürekkebb problémlerden olduğunu da nezere almalıyığ. Tesadüfi déyil ki, B. Vahabzade poéziyasına bu ba ımdan münasibetde bir fikir ayrılığı da vardı. Bu cehetden biz tengidçi M. Arif'in bu baredeki [konudaki] fikrini atırlaya bilerik. M. Arif de B. Vahabzade şé'rlерinden müasir poéziyanın orijinal bir hadisesi kimi danışardı [söz ediyordu]: “Be tiyar Vahabzade öz mezmunlu, heyati, lirik ve épik şé'rleri ile meşhurdur. Onun şé'rlерinin ço u canlı heyatdan göpan ve bedii şekil alan kiçik, büyük parçalardır”.

Tengidçi sairin - en ya şı şé'rlерinde lirizmin, onun heyatla canlı temasından yarandığını gösterirdi ve bunu konkrét şé'rlерin “Torpađ” (1960), “Seni görürem, seni”, “Yağış ve torpağ” (1961), “Deyişir donunu [görünüşünü], deyişir alem” (1962), ve s.) timsalında sübut édirdi.

“Yağış ve torpağ” şé'lerinden bir parçanı géyd étmek yerine düşerdi. şé'rde déyilir:

*Dağların başından éndi buludlar
Yarpağlar üstünde dindi buludlar,
Yağış çiseledi... ğarışdı göy, yér,
Télini daradı çöllер [kırlar] bir anda.
İstiden gövrular güller, çiçekler,
Yudu [yıkadı] el-üzünü yağış suyunda...*

*Tek mene borclusan, mene borclusan,
Söyledi yağışa yér güle-güle:
- Dostum, hađđı-sayı ne tézce dandın [inkâr ettin],
Meger bilmeyirsen, sen özün béle
Menim nefesimden a ı [öyleya] yarandın*

Ve ya ud “Deyişir donunu, deyişir alem” şé'ri buna misal ola biler. Şair yazır:

*Deyişir donunu [görünüşünü], deyişir Alem,
Deyişir rengini bu ğara torpağ.
Deyişir ilbeil [yıldan yıla] benim zahirim,
Meslekim, egidem deyişmir ancağ.*

Şair bu ğısa şé'r parçasında büyük bir eserin ülasesini vérir. şé'rlерin tehliili esasında ise tengidçi M. Arif yazır: “B. Vahabzadenin yaradıcılığ üsusiyyetine geldikde, onun üçün fikir, ço va t şé'rin sonunda ümumileşdirilib aforizm [vecize], sénténsiya [hikemí nasihat] şeklinde ifade édilen fikir seciyyevidir. Bunlar bezen didaktik mahiyyetde olsa da, şairle o ucu arasında bir ünsiyyet emele getirir [oluşuyor]. Ya şıdır ki, sénténsiyalar ğuru, mücerred seslenmir, ço va t lirik ğehremanının heraretti nefesinden göpur, heyat tecrübesi ile menalanır.”

Göründüyü kimi, M. Arif de B. Vahabzade poéziyasının fikir poéziyası

kimi seciyyesini düzgün teyin edir [doğru şekilde belirliyor]. Burada işledilen sénténsiya ifadesi de onun poéziyasının bu meziyyetini kölgede göymür. Eksine, bir mühüm ceheti - fikir poéziyasında şairin bir ço çetinliklerle üzleşdiyini gösterir ki, bizce, bu ba imdan tengidçinin mövgéyinin düzgün istigametde olduğunu esaslı saya bilerik.

Bütün genc şairlerden fergli olaraq Be tiyar Vahabzade artıg öz poéziya mektebinin temelini 50-ci illerde möhkemletdi ve 60-cı illerin evvellerinde öz poéziya mektebinin, démek olar ki, divarlarını ucaldı [yüksetti]. Onun 1946-51-ci illerde yazdığı “İki toy”, “Aylı géceler”, “To ucu gız”, “Ebedi héykel” poémaları, “Demiryolçu” (1950), “Bir stolun [masanın] başında” (1950), “Sovét hekimi” (1951), “O etler” (1952), “İstirahet şə’rleri” (1952), “Sade adamlar” (1953) kimi lirik şə’rleri idéya ve mövzu cehetden evvelki şə’rlere nisbeten inkişaf yollarında idi. Bu şə’rlər 1963-cü ilde “Dostluğ neğmesi” kitabında derc edilmişdir. Bu kitab “Menim dostlarım” kitabından éyli fergli idi. Müharibeden sonrakı illerde Azərbaycan’da poéziya idéya ve bedii yaradıcılığ ba imından, hemçinin [aynı zamanda] senetkarlıg, üslub ba imından öz inkişaf merhelesini yaşayırdı. şə’rlerde veten, vetendaşlıg, vetenperverlik, milli istiglal, milli azadlıg motifleri öz eksini tapmağa [kendi ifadesini bulmaya] başlamışdı. 1945-1960-cı illerde ise “To ucu gız”, “Dostluğ”, “Aylı géceler”, “Ebedi héykel”, “İfti ar”, “İztirabın sonu”, “Sade adamlar”, “Şebi-hicran” ve “Gülüstan” poémalarının bezileri zeif de olsa, şairin yaradıcılığında böyük rol oynayırdı. Bezi poémaların ve ya ud şə’rlerin zeif olmasını şair özü de 2001-ci ilde çap étdirdiyi 6 cildlik séçilmiş eserlerinin birinci cildinin 1-ci sehifesinde étiraf éderek yazır: “Étiraf édim ki, men burada hem dövrün telebi, hem de dil-üslub ba imından éyli etalarla üzleşdim. Elbette bunlar genc gelem sahibinin naşılığından [acemiliğinden] doğan etalardır. Buna göre de şə’rlerin ve poémaların bir gisminden (dördünden -M. D.) imtina étdim. Bir gismini ise dil ba imından bir geder [biraz] işledim. Amma naşılığdan ve gelem hehe bişmemesinden ireli gelen üsluba to unmadım”.¹³

B. Vahabzade yaradıcılığının ruhu, gani, canı, varlıgı onun milliliyidir. Onun şə’rlərində insanların meneviyyatına tesir éde bilen ana, veten, ana dili, vetendaşlıg, vetenperverlik idéyalarını özünde eks étdiren poéziyasından “Ana dili” (1954) şə’rinde şairin milli dile, milli şüura, milli enenevi deyerlere olan münasibetinden söz açmağ isteyirem. O, bu şə’rde ana dilini béle vesf edir:

*Bu dil - bizim ruhumuz, éşgimiz, canımızdır,
Bu dil - bir-birimizle ehdi-péymanımızdır.
Bu dil - tanıtmiş bize bu dünyada her şeyi,
Bu dil - ecdadımızın bize geyub gétdiyi
En giymetli mirasdır, onu gözlerimiz tek
Görüyub, nesillere biz de hediyeye vérek.*

...Ana dilim, sendedir alğın eqli [aklı], hikmeti,

¹³B. Vahabzade. Séçilmiş eserleri. 6 cilde, I c., “Azərbaycan” neşriyyatı, 2001, s.5. (543 seh.).

*Ereb oğlu Mecnunun derdi, sende dil açmış.
Üreklere yol açan Füzulinin seneti,
Éy dilim, güdretinle dünyalara yol açmış...¹⁴*

Şairin onlarla béle eserleri algın şuuruna tesir édib öz ana dilinin büyüklüyünü gorumadı, dünyaya bu dille özünü tanıtdırmağı aşılabilir. Klassik poéziyamızın ölmez senetkârları ana dilini - milli varlığ dili, bir milletin heyat dili, milli meneviyyat dili, milli kéçmişimizi bu güne, sabaha, geleceye bağlayan dil, nehayet milletini, algını dünyaya tanıtdıran dil adlandırmışdır.

Onun “Mektebden ayrılarda” (1949), “Yéniden mekteble” (1949), “Gözel veten” (1949), “Demiryolçu” (1950), “Telebe-müellim” (1951), “Anni Dobi” (1951), “Cenublu bacıma” (1951), “Kitab” (1952), “Senin müellimen” (1953), “Ana” (1953), “İlk mehebbet” (1953), “Yağma yağış” (1953), “Çinar» (1954), “Mektebli gız” (1955), “Müellim” (1955), “ alg şairine” (1956), “Elifba kitabı” (1956), “Füzuliye” (1956), “Ayrılır” (1956), “Göy-göl” (1956), “Yoldaş député [millet vekili]” (1957), “Doğulsaydım” (1957), “İyirminci esr” (1958), “Ad günü” (1959), “Şéir ve men” (1959), “Öldü yaşadı” (1959), “Durnalar” (1959), “Aclardan to lara” (1959) vs. şérlerinde tekrar-tekrar mekteb, telebelik illeri mövzusuna gayıtmağla yanaşı, o millet, din, alg, medeniyyet, müsteğillik, azadlığ, vetendaşlığ, milli deyerler, dil vs. mövzulara bir daha yér vermişdir. Ya şı olardı ki, B. Vahabzade yaradıcılığında üsusi yér tutan, yaridıcılığının léytmotivini teşkil éden veten, millet, dil, istiğlal mövzusu ile bağlı istiğlalçılığın terennümünü vesf éden “Gülüstan” poémasını tehlil ve araşdırmalara celb édek. Mehz bu poéma ile B. Vahabzade istiğlalçılığı terennüm éden poéziya mektebinin bünövresini [temelini] daha da möhkemlendirdi.

---

¹⁴B. Vahabzade. Séçilmiş eserleri. 6 cilde, I c., “Azerbaycan” neşriyyatı, 2001, s.79. (543 seh.)